

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Savienība, kurā valda līdztiesība: personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam””

(COM(2021) 101 final)

(2021/C 374/09)

Ziņotājs: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Apspriešanās	Komisija, 26.3.2021.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	21.6.2021.
Pieņemts plenārsesijā	7.7.2021.
Plenārsesija Nr.	562
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	233/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē jauno ES Personu ar invaliditāti tiesību stratēģiju, kurā ņemti vērā daudzi Eiropas invaliditātes kustības un pilsoniskās sabiedrības ierosinājumi. Tajā arī atspoguļoti daudzi EESK 2019. gada atzinumā⁽¹⁾ minētie priekšlikumi, tā tiecas īstenot Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCRPD) ES līmenī un ir svarīga daļa Savienībā, kurā valda līdztiesība. EESK tomēr pauž bažas par to, ka vājināti saistošie pasākumi un saistošie tiesību akti stratēģijas īstenošanai, tomēr atzīst, ka mērķtiecīguma ziņā jaunā stratēģija nepārprotami ir solis uz priekšu salīdzinājumā ar 2010.–2020. gada stratēģiju.

1.2. Apņemšanās izveidot Invaliditātes platformu ir daudzsološa, taču nepienācīgas īstenošanas gadījumā tā var arī sagādāt vilšanos. Ir vajadzīga pārredzamība tādā jomā kā dalībnieki, sanāksmju dienaskārtība (ar iespēju ierosināt dienaskārtības punktus) un rezultāti. Platformai ir jānodrošina, ka cilvēku ar invaliditāti organizācijas tiek sadzirdētas. EESK ir pārliecināta, ka tai šajā ziņā ir savs uzdevums un tai ir jābūt starp dalībniekiem.

1.3. Būtu vairāk jāuzsver saikne starp stratēģiju invaliditātes jomā un ievērojamiem ieguldījumiem, kas tiks veikti no Atveseļošanas un noturības mehānisma. Būtu arī jānodrošina un iespējami jāpalielina saikne ar Eiropas sociālo tiesību rīcības plānu, it īpaši ar pīlāra 17. principu. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijai būtu jānāk klajā ar skaidrāku un spēcīgāku programmu par to, kā veicināt valstu Atveseļošanas un noturības mehānisma izmantošanu, lai palīdzētu cilvēkiem ar invaliditāti atveseļoties pēc pandēmijas. Eiropas Komisijai ir jāuzrunā tās dalībvalstis, kuras nav nodrošinājušas savu plānu pārredzamību vai ievērojušas Eiropas Komisijas pamatnostādnes, lai nodrošinātu lietderīgu apspriešanos ar pilsonisko sabiedrību. Eiropas Komisijai ir arī stingri jānoraida plāni, kuros ierosināti ieguldījumi, kas neatbilst Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām, piemēram, ieguldījumi aprūpes iestādēs.

1.4. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu par *AccessibleEU*, kaut arī pašlaik tajā nav ievērota Komitejas prasība izveidot ES Pieejamības padomi. Eiropas Komisijai ir skaidri un pārredzami jāinformē par to, kā tā plāno šo aģentūru finansēt un veidot tās personālu un kā tā nodrošinās, ka tiek pārstāvēti cilvēki ar invaliditāti – viņiem jābūt pārstāvētiem iekšēji, kā darbiniekiem un ekspertiem, nevis tikai ārēji kā konsultantiem.

1.5. EESK visnotaļ atbalsta ES invaliditātes kartes pamatiniciatīvu un uzskata, ka tā var sekmēt lielas pārmaiņas. Taču EESK pauž nožēlu par to, ka vēl nav nekādas apņemšanās attiecībā uz to, kā nodrošināt tās atzišanu dalībvalstīs. Komiteja uzsver, ka invaliditātes karte ir jāīsteno ar regulu, kas to padarītu tieši piemērojamu un īstenojamu visā Eiropas Savienībā.

⁽¹⁾ OV C 97, 24.3.2020., 41. lpp.

1.6. EESK atbalsta 2023. gadā gaidāmo plānu par labas vēlēšanu prakses ceļvedi, kurā risināts jautājums par cilvēku ar invaliditāti līdzdalību vēlēšanu procesā. Tā arī atbalsta ar dalībvalstīm, Eiropas vēlēšanu sadarbības tīklu un Eiropas Parlamentu plānoto darbu, kura mērķis ir garantēt vienlīdzīgas politiskās tiesības cilvēkiem ar invaliditāti. EESK iesaka to paveikt laicīgāk, lai nodrošinātu valstu un vietējām iestādēm laiku pirms Eiropas Parlamenta vēlēšanām, kas notiks 2024. gadā, pieņemot procedūras, kuras mazina šķēršļus.

1.7. Trūkst konkrētu darbību, kuru mērķis ir risināt sieviešu un meiteņu ar invaliditāti vajadzības. EESK aicina to pēc iespējas labot, nodrošinot, ka katrā no stratēģijā jau iekļautajām darbībām tiek integrēts dzimumu aspekts. Tas it īpaši jāņem vērā visās darbībās, kuru mērķis ir novērst vardarbību. Sievietēm pievērstā uzmanība būtu arī jāpaplašina, aptverot ģimenes locekļus, kas sniedz ilgtermiņa un neformālo aprūpi radniekiem ar invaliditāti, jo sievietes īpaši bieži uzņemas aprūpes pienākumus. EESK ierosina pēc stratēģijas vidusposma pārskatīšanas stratēģijas perioda otrajā pusē ierosināt īpašu pamatiniciatīvu attiecībā uz sievietēm ar invaliditāti.

1.8. Ļoti svarīgas ir darbības attiecībā uz tiesu iestāžu pieejamību un uz cilvēkiem ar invaliditāti, kas cietuši no vardarbības. EESK uzskata, ka šādām darbībām, it īpaši tiesu sistēmas speciālistu un tiesībsardzības amatpersonu apmācībai, ir arī jāsniedz norādījumi par to, kā nodrošināt, ka cilvēkiem ar invaliditāti netiek liegta tiesu iestāžu pieejamība rīcībspējas atņemšanas dēļ un, vērsoties tiesā, viņi nesaskaras ar kavēšanos pieejamības problēmu dēļ vai tāpēc, ka trūkst atbalsta lēmumu pieņemšanā vai nav pieejama palīdzība saziņā, piemēram, zīmju valodas tulkošana.

1.9. Ierosinātās pamatnostādnes par uzlabojumiem neatkarīgā dzīvē un iekļaušanu kopienā ir jautājums, kas Eiropas Komisijai ir jāizskata īpaši rūpīgi. Pamatnostādņu pamatā jābūt ļoti skaidrām definīcijām par to, kas tiek saprasts ar institucionālo aprūpi, kopienā nodrošinātiem pakalpojumiem un neatkarīgu dzīvi. EESK iesaka Eiropas Komisijai definīciju pamatā izmantot definīcijas, kuras jau izveidojusi un pieņēmusi Eiropas ekspertu grupa pārejai no institucionālās aprūpes uz vietējās kopienas nodrošinātu aprūpi, kā arī Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 5. piezīmi par 19. pantu.

1.10. Ierosinātais pasākumu kopums nodarbinātības rezultātu uzlabošanai, kā arī Eiropas Komisijas solījums uzlabot cilvēku ar invaliditāti pieņemšanu darbā un iekļaušanu ES iestādēs ir skaidra atbilde uz pilsoniskās sabiedrības aicinājumiem. Nevar pietiekami uzsvērt to, cik svarīga ir tāda prioritāte kā kvalitatīvas cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības veicināšana Covid-19 pandēmijas laikā (?), un šajā ziņā stratēģija varēja būt vērienīgāka. EESK visnotaļ iesaka sākt darbu, lai noteiktu šādu darbību īstenošanas pārraudzībai vajadzīgos rādītājus, un censties šādus pasākumus saskaņot ar civilās aizsardzības un darba aizsardzības pasākumiem. Runājot par nodarbinātību dalībvalstīs, jānorāda, ka to daļēji varētu panākt ar Eiropas Komisijas priekšlikumu sociālā pilāra jaunajā rezultātu pārskatā iekļaut rādītājus par cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības atšķirībām un dažos citos rādītājos iekļaut sadalījumu pa invaliditātes veidiem. EESK uzsver, ka mērķis ir ne tikai augstāks nodarbinātības līmenis, bet arī kvalitatīva nodarbinātība, kas paver personām ar invaliditāti iespēju ar darbu uzlabot savu sociālo stāvokli. Tāpēc EESK iesaka rezultātu pārskatā iekļaut rādītājus, kas atklāj cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības kvalitāti, piemēram, vai viņiem ir pilnas slodzes un ilgtermiņa līgumi un vai viņi ir nodarbināti atvērtā darba tirgū. Eiropas Komisijai būs stingri jāprasa, lai dalībvalstis ievēro noteiktos mērķrādītājus, kas nosaka, kādā mērā tām līdz 2030. gadam būtu jāsamazina cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības atšķirības. Komiteja uzskata, ka mērķrādītājiem jābūt vērienīgiem un iespējami jātiecas uz jebkādu nodarbinātības atšķirību novēršanu, uzsvāru liekot uz nodarbinātību atvērtā darba tirgū.

1.11. Stratēģijā ierosinātas vairākas darbības izglītības jomā. EESK uzsver, ka darbībā, kas saistīta ar speciālās izglītības skolotāju apmācību, uzmanība būtu arī jāvērs uz skolotāju apmācību vispārējās izglītības iestādēs, lai varētu nodrošināt iekļaujošu mācīšanos skolās. Dalībvalstis būtu jāmudina norīkot speciālās izglītības pedagogus darbā iekļaujošā vidē, lai bērni ar invaliditāti parastās skolās, kuras apmeklē skolēni bez invaliditātes, varētu saņemt specializēto atbalstu, kas viņiem varētu būt vajadzīgs.

(?) *Disability and labour market integration: Policy trends and support.*

1.12. Priekšlikums atjaunināt rīkkopu "Tiesībās balstīta pieeja, ar ko aptver visas cilvēktiesības ES attīstības sadarbībā" ir vērtējams atzinīgi. Tas būtu jādara, iesaistot valstu un vietējās personu ar invaliditāti organizācijas valstīs, kurās šādi ieguldījumi tiek veikti.

1.13. Darbība, kuras mērķis ir atbalstīt dalībvalstu centienus īstenot Hāgas 2000. gada konvenciju, būtu pretrunā Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām, proti tās saturam, kas attiecas uz piespiedu ārstēšanu un spaidiem. Eiropas Komisijai pirms turpmāku darbību veikšanas šis jautājums ir jārisina, iesaistot personu ar invaliditāti organizācijas.

1.14. EESK atzinīgi vērtē ES apņemšanos rādīt piemēru. Tādi priekšlikumi kā Eiropas Komisijas ēku piekļūstamības nodrošināšana ir stingri jāīsteno, nenovirzoties no stratēģijā noteiktā īstenošanas grafika.

1.15. Ierosinātā datu vākšanas stratēģija ir viens no būtiskajiem priekšlikumiem. EESK uzsver, ka ir jānodrošina sistemātiskāka sadalītu datu vākšana, iespējams, izmantojot *Washington Group* īso jautājumu kopumu.

1.16. Gaidāms, ka satvars mērķu un darbību pārraudzībai būs gatavs 2021. gadā. EESK un it īpaši EESK Invaliditātes grupa ir gatavas palīdzēt Eiropas Komisijai tā izstrādē līdz ar personu ar invaliditāti organizācijām, kuras būtu pilnībā un lietderīgi jāiesaista visa procesa laikā.

1.17. Stratēģijā teikts, ka personām ar invaliditāti būtu visaptveroši jāpiedalās konferencē par Eiropas nākotni. EESK vēlas, lai Eiropas Komisija pildītu šo apņemšanos, iesaistot personas ar invaliditāti un to pārstāvības organizācijas visās konferences jomās, ne tikai tajās, kas saistītas ar invaliditāti.

1.18. EESK aicina Eiropas Komisiju sākt gatavošanos ES kandidāta, kas darbosies Personu ar invaliditāti tiesību komitejā, atlasei un iesaka, lai kandidāts būtu Eiropas sieviete ar invaliditāti.

1.19. Arī ES Padomei ir būtiska loma stratēģijas īstenošanā. EESK aicina Padomi pievienoties Invaliditātes platformai un bez kavēšanās iecelt invaliditātes jautājumu koordinatoru, kā paredzēts stratēģijā. Invaliditātes jautājumu koordinatoram Padomē būtu jādarbojas kā Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām kontaktpersonai, kā Eiropas Savienībai ieteikts Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām pārskatīšanas noslēguma apsvērumos 2015. gadā.

1.20. EESK arī aicina invaliditātes kustību darboties proaktīvi un uzstāt, ka ikvienai stratēģijas darbībai ir jāizpilda tajā solītais, kā arī izrādīt solidaritāti un nodrošināt, ka pasākumi dod labumu arī imigrantiem un bēgļiem ar invaliditāti. Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija tomēr ir tikai sākumpunkts. Reālas pārmaiņas cilvēkiem ar invaliditāti radīs nevis pati stratēģija, bet gan katra tās elementa ietekme turpmākajā desmitgadē. Sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām būtu pilnībā jāatbalsta jaunās stratēģijas īstenošana.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka ES Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam nepārprotami ir solis uz priekšu salīdzinājumā ar iepriekšējo stratēģiju. EESK arī ļoti atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas rīkoto konsultāciju procesu un to, ka daudzi priekšlikumi, ko EESK puda savā atzinumā⁽³⁾, ir ņemti vērā galīgajā stratēģijā. Tas arī liecina par to, ka EESK nepārprotami spēj ietekmēt jaunu ES politikas pasākumu un iniciatīvu rezultātus.

2.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija ir paudusi apņemšanos īstenot septiņus galvenos priekšlikumus, kam ir skaidri mērķi un īstenošanas datumi. Pārredzamības līmenis ievērojami atvieglos EESK, pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru darbu, gatavojot savu ieguldījumu šajās darbībās.

2.3. No galvenajiem priekšlikumiem EESK īpašu potenciālu saskata resursu centrā *AccessibleEU*. Tā panākumi daļēji būs saistīti ar resursiem, ko tam piešķir Eiropas Komisija, ar vadošo darbinieku īpašajām zināšanām un ar spēju apvienot ekspertus, kuri var nodot patiesi vērtīgas zināšanas dalībvalstīm.

⁽³⁾ OV C 97, 24.3.2020., 41. lpp.

2.4. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu par ES mēroga invaliditātes karti. Ietekme, ko šāda karte radīs cilvēku ar invaliditāti dzīvē, būs atkarīga no tiesībām, kuras karte sniegs pēc tās ieviešanas, un no tā, vai tiks veiktas darbības, lai nodrošinātu tās izmantošanu visās dalībvalstīs.

2.5. Viena no stratēģijas priekšrocībām ir veids, kādā tā ietekmēs Eiropas Komisijas iekšējo darbu un saikni ar citām ES iestādēm. EESK īpaši atzinīgi vērtē apņemšanos katru gadu rīkot Eiropas Komisijas un EESK viedokļu apmaiņu. Komiteja arī uzskata, ka EESK būtu jāpiedalās jaunajā Invaliditātes platformā līdz ar cilvēku ar invaliditāti organizācijām.

2.6. Dažos aspektos stratēģija šķiet negribīgs solis uz priekšu. Stratēģijā ņemti vērā daudzi no EESK atzinumā⁽⁴⁾ minētajiem priekšlikumiem, taču nav pausta apņemšanās izstrādāt jaunus tiesību aktus. No piecām darbībām, kas attiecas uz saistošiem tiesību aktiem, četras ir spēkā esošu tiesību aktu pārskatīšana, kas jau notiek, un viena ir priekšlikums "vajadzības gadījumā" apsvērt tiesību aktu iespējamību. Jaunajā stratēģijā priekšroka tiek dota tādiem mehānismiem kā pamatnostādnes un metodiskie līdzekļi. Tie spēj virzīt procedūras dalībvalstīs, taču to neieviešanas iespējāmība ir daudz lielāka, un nav nekādas iespējas pret dalībvalstīm vērsties ES Tiesā.

2.7. Stratēģijā Eiropas Komisija solīja risināt atsevišķas problēmas, izmantojot citas ES stratēģijas un rīcības plānus, piemēram, ES digitālās pārvaldes stratēģiju un rīcības plānu sociālās ekonomikas jomā. Eiropas Komisija ne vienmēr sniedz informāciju par to, kā tieši invaliditātes jautājumi ar šīm stratēģijām tiks risināti. Būtu jāsniedz vairāk informācijas par to, kā konkrēti Eiropas Komisija ierosina to darīt.

2.8. EESK pauž bažas par darbību, kuras mērķis atbalstīt dalībvalstu centienus īstenot Hāgas 2000. gada konvenciju un kura būtu pretrunā Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām, proti, tās saturam, kas attiecas uz piespiedu ārstēšanu un spaidiem medicīniskās procedūrās. Eiropas Komisijai pirms turpmāku darbību veikšanas šis jautājums ir jārisina, iesaistot personu ar invaliditāti organizācijas.

2.9. EESK uzskata, ka stratēģija var radīt reālas pārmaiņas, taču tas ir pilnībā atkarīgs no tā, cik labi tā tiks īstenota un cik vērienīgas būs atsevišķas darbības. Ja Eiropas Komisija un dalībvalstīs nepietiekami veicinās darbības, kuru mērķis ir mainīt *status quo*, stratēģija varētu pievērst vairāk nekā 100 miljonus cilvēku ar invaliditāti, kuri dzīvo Eiropas Savienībā.

2.10. EESK aicina invaliditātes kustību proaktīvi rīkoties, lai panāktu stratēģijā solītā izpildi. Reālas pārmaiņas cilvēkiem ar invaliditāti radīs nevis pati stratēģija, bet gan katra tās elementa ietekme turpmākajā desmitgadē.

3. Pieejamība un ES tiesību izmantošana

3.1. Stratēģijas otrais un trešais punkts attiecas uz darbībām, kas saistītas ar pieejamību un ES tiesību izmantošanu. Stratēģijā minētas arī šādas galvenās darbības:

3.1.1. pamatiniciatīva nolūkā izveidot resursu centru *AccessibleEU*. Tas apvienos par pieejamības noteikumu īstenošanu un izpildi atbildīgās valstu iestādes un pieejamības ekspertus un speciālistus, izplatīs labas prakses piemērus un izstrādās rīkus un standartus, lai veicinātu ES tiesību aktu īstenošanu. Tas atspoguļo EESK aicinājumu izveidot Eiropas Pieejamības padomi. Eiropas Komisijai ir jāprecizē, kā šis centrs tiks finansēts, kā tiks veidots tā personāls un kā tas uzrunās pieejamības ekspertus, cilvēkus ar pieredzi pieejamības jautājumos un cilvēku ar invaliditāti organizācijas;

3.1.2. Eiropas invaliditātes kartes, kuru atzītu visās dalībvalstīs, izveide līdz 2023. gada beigām. EESK atzinīgi vērtē to, ka tā ir tieša reakcija uz EESK 2019. gada atzinumā⁽⁵⁾ pausto aicinājumu. Šādas iniciatīvas panākumus noteiks kartes sniegto tiesību darbības joma un tas, vai visas dalībvalstis piekritīs to pilnībā īstenot. EESK mudina Eiropas Komisiju noteikt vērienīgus mērķus saistībā ar invaliditātes karti, ņemot vērā, ka tā būs viens no galvenajiem stratēģijas rezultātiem un kritērijs, pēc kura daudzi vērtēs stratēģijas panākumus;

⁽⁴⁾ OV C 97, 24.3.2020., 41. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 97, 24.3.2020., 41. lpp., OV C 56, 16.2.2021., 36. lpp.

3.1.3. Tīmekļa piekļūstamības direktīvas piemērošanas novērtēšana un izvērtēšana, vai tā būtu jāpārskata. Novērtējums ir iespēja analizēt, vai šie tiesību akti ir piemēroti mērķim arvien digitālākā publiskajā sektorā, it īpaši pēc Covid-19 pandēmijas. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijai būtu jāpārtrauc atbrīvojumu no direktīvas darbības jomas piemērot noteiktām tīmekļa vietnēm (piem., skolām un bērnudārziem), jo šie iespējamie izņēmumi varētu būt radījuši nelabvēlīgas sekas cilvēkiem ar invaliditāti, kuri šādiem publiskajiem pakalpojumiem var piekļūt tikai ar digitāliem rīkiem. Komiteja arī uzskata, ka būtu jāsniedz skaidrāks paskaidrojums par to, kādas darbības tiks veiktas gadījumā, ja dalībvalstis neievēros direktīvas prasības;

3.1.4. vairāku spēkā esošo tiesību aktu pārskatīšana, it īpaši ar ēku energoefektivitāti saistītā tiesiskā regulējuma pārskatīšana, aptverot tā ietekmi uz piekļūstamības uzlabojumiem renovācijas prasību rezultātā; pasažieru tiesību tiesiskā regulējuma pārskatīšana; Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1315/2013⁽⁶⁾ par Savienības pamatnostādņem Eiropas transporta tīkla attīstībai pārskatīšana; un tiesību aktu kopuma mobilitātei pilsētās pārskatīšana. EESK pauž vilšanos par to, ka Eiropas Komisija nav ierosinājusi vairāk darbību, kuru pamatā ir saistoši tiesību akti, taču EESK atzinīgi vērtē to, ka tās aicinājums rīkoties, lai nodrošinātu būvētās vides un transporta pieejamību, ir ietekmējis stratēģiju. EESK mudina Eiropas Komisiju veikt vērienīgākus grozījumus un atbalstīt visaptverošus pieejamības pasākumus;

3.1.5. ceļveža izveide par labu vēlēšanu praksi, kurā risināts jautājums par cilvēku ar invaliditāti līdzdalību vēlēšanu procesā, un darbs ar dalībvalstīm, Eiropas vēlēšanu sadarbības tīklu un Eiropas Parlamentu, lai garantētu cilvēku ar invaliditāti politiskās tiesības, tostarp tiesības kandidēt vēlēšanās un saņemt pieejamu informāciju, Eiropas Komisija arī nems vērā cilvēku ar invaliditāti vajadzības apkopojumā par e-balsošanu un atbalstīs iekļaujošu demokrātisko līdzdalību. Būs svarīga cieša Eiropas Komisijas sadarbība ar Eiropas Parlamentu, lai nodrošinātu nākamo Eiropas Parlamenta vēlēšanu pieejamību un to, ka ES rāda piemēru.

4. Pienācīga dzīves kvalitāte un vienlīdzīga piekļuve

4.1. Stratēģijas ceturtais un piektais punkts attiecas uz darbībām, kas saistītas ar dzīves kvalitāti un līdztiesību. Stratēģijā tiek minētas arī šādas darbības:

4.1.1. pamatiniciatīva attiecībā uz dalībvalstīm paredzētiem norādījumiem, kā uzlabot neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā. EESK uzskata, ka tā varētu būt ļoti svarīga iniciatīva. Tās ietekme būs atkarīga no skaidras un konkrētas definīcijas par to, kas ir institucionālā aprūpe, kāpēc to vajadzētu novērst un kas tiek saprasts ar ieguldījumu kopienā nodrošinātos pakalpojumos un neatkarīgā dzīvē. Norādījumi ir jāsaģatavo, iesaistot cilvēkus ar invaliditāti un viņus pārstāvošās organizācijas;

4.1.2. sociālo pakalpojumu satvars, lai uzlabotu pakalpojumu sniegšanu cilvēkiem ar invaliditāti un uzlabotu darbvietu pievilcīgumu šajā jomā. EESK uzskata, ka šajā satvarā ne tikai jāliek uzsvars uz to, kā padarīt sociālo pakalpojumu sektoru pievilcīgāku algu un darba nosacījumu ziņā, bet arī jānodrošina, ka pakalpojumu sniedzēji saņem pienācīgu apmācību par to, kā sniegt atbalstu, ņemot vērā pakalpojumu lietotāju vēlmes un īstenojot uz cilvēkiem vērstu, cilvēktiesībās balstītu pieeju;

4.1.3. jauns pasākumu kopums par darba tirgus rezultātiem cilvēkiem ar invaliditāti. Ar šo pasākumu kopumu Eiropas Komisija arī centīsies nodrošināt, ka dalībvalstis stingri respektē Nodarbinātības vienlīdzības direktīvā paredzētās tiesības, un 2021. gadā sagatavos ziņojumu par minētās direktīvas piemērošanu. Eiropas Komisija 2021. gadā arī pārraudzīs, kā tiek izstrādāts Sociālās ekonomikas rīcības plāns, kas paredz iespējas cilvēkiem ar invaliditāti un integrāciju atvērtā darba tirgū. Cilvēki ar invaliditāti saskaras ar daudziem šķēršļiem, kas kavē piekļuvi nodarbinātībai. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijai ir skaidri jānosaka, kuri šķēršļi pastāv un ir jānovērš vissteidzamāk, un jānorāda, kā Covid-19 ir stāvokli pasliktinājis. Komiteja iesaka pirms pasākumu kopuma izstrādes veikt pētījumu vai aptauju, lai jautātu cilvēkiem ar invaliditāti un viņus pārstāvošām organizācijām, kādus rezultātus viņi vēlas. EESK arī uzskata, ka nodarbinātības pasākumu kopumā uzmanība būtu jāvērst uz spēju piekļūt kvalitatīvai nodarbinātībai atvērtajā darba tirgū un jānovērš cilvēku ar invaliditāti turpmāka izslēgšana, it īpaši pievērsties sievietēm un jauniešiem ar invaliditāti, kuri meklē darbu. Mērķim vajadzētu būt ne tikai uzlabot nodarbinātības rādītājus, bet arī dot iespēju personām ar invaliditāti veikt algotu darbu un tādā veidā uzlabot savu sociālo statusu un finansiālo labklājību;

⁽⁶⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1315/2013 (2013. gada 11. decembris) par Savienības pamatnostādņem Eiropas transporta tīkla attīstībai un ar ko atceļ Lēmumu Nr. 661/2010/ES (OV L 348, 20.12.2013., 1. lpp.).

4.1.4. Iecere 2022. gadā uzsākt pētījumu par sociālo aizsardzību un pakalpojumiem cilvēkiem ar invaliditāti, pēc tam sniegt norādījumus, lai atbalstītu dalībvalstu centienus turpināt sociālās aizsardzības reformas, uzmanību pievēršot invaliditātes novērtējuma sistēmām. Pētījumā uzmanība būtu jāvērs uz sociālajiem pakalpojumiem kā pamatu, kas nodrošina cienīgu dzīvi cilvēkiem ar invaliditāti, kā arī uz ģimeņu un aprūpētāju lomu. Norādījumos tāpēc būtu jāuzsver, ka pakalpojumiem ir jāatbilst personu ar invaliditāti individuālajām vajadzībām, tie ir jāsniedz dzīvesvietā, nevis izolētā vidē, un tiem jābūt papildinātiem ar atbilstīgiem invaliditātes pabalsta maksājumiem. Ir būtiski, lai norādījumos par sociālās aizsardzības reformām tiktu risināts paaugstināto dzīvošanas izmaksu jautājums cilvēkiem ar invaliditāti un dalībvalstis tiktu mudinātas būt elastīgākas un dot cilvēkiem iespēju saglabāt invaliditātes pabalstus neatkarīgi no pašu vai dzīvesbiedra ienākumiem. Cilvēkiem ar invaliditāti vajadzētu būt tiesībām meklēt darbu vai dzīvot/doties laulībā ar partneri, netiekot sodītiem finansiāli;

4.1.5. mācību stratēģija tieslietu profesionāļiem, īpašu uzmanību pievēršot ES tiesību aktiem invaliditātes jomā, tostarp Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām. Paredzēts arī veikt pētījumu par procesuālajiem drošības pasākumiem neaizsargātām pilngadīgām personām kriminālprocesā un apsvērt nepieciešamību ierosināt tiesību aktu priekšlikumus par atbalstu un aizsardzību neaizsargātām pilngadīgām personām saskaņā ar ES stratēģiju par cietušo tiesībām. Eiropas Komisija arī sniegs dalībvalstīm norādījumus par cilvēku ar invaliditāti iespējām vērsties tiesā Eiropas Savienībā. Tā atbalstīs dalībvalstu centienus veicināt cilvēku ar invaliditāti profesionālo līdzdalību tiesu sistēmā. EESK atzinīgi vērtē šos priekšlikumus, kas saskan ar tās atzinumā (?) paustajiem ieteikumiem. EESK arī atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija aicinās Pamattiesību aģentūru pētīt, vai iestādēs dzīvojošie cilvēki ar invaliditāti necieš no vardarbības, ļaunprātīgas izmantošanas un spīdzināšanas. Šādām darbībām būtu arī jāsniedz norādījumi par to, kā nodrošināt, ka cilvēkiem ar invaliditāti netiek liegtas tiesības uz tiesu iestāžu pieejamību un, vērsties tiesā, viņi nesaskaras ar kavēšanos pieejamības problēmu, nepietiekamas tiesībspējas un rīcībspējas dēļ vai tāpēc, ka trūkst atbalsta lēmumu pieņemšanā vai nav pieejama palīdzība saziņā, piemēram, zīmju valodas tulkošana. Labas prakses piemēri saistībā ar palīdzību lēmumu pieņemšanā būtu jāapkopo saskaņā ar Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 12. un 13. pantu. Varētu arī būt lietderīgi izskatīt, kā dalībvalstis ir īstenojušas Komisijas 2013. gada 27. novembra Ieteikumu par procesuālajām garantijām neaizsargātām personām, kas ir aizdomās turētās vai apsūdzētās personas kriminālprocesā⁽⁸⁾;

4.1.6. vairākas darbības izglītības jomā. Tās ietver atbalstu dalībvalstīm palīgtechnoloģiju nodrošināšanā un pieejamas digitālās mācību vides un satura radīšanā saskaņā ar Digitālās izglītības rīcības plānu 2021.–2027. gadam. Eiropas Komisija arī ierosina izdot metodisko līdzekli par iekļaušanu pirmsskolas izglītībā un aprūpē ar īpašu nodaļu, kas būs veltīta bērniem ar invaliditāti. Visbeidzot, Eiropas Komisija palīdzēs dalībvalstīm turpināt attīstīt skolotāju izglītības sistēmas, lai novērstu skolotāju trūkumu speciālās izglītības sistēmā un visi izglītības profesionāļi varētu pārvaldīt daudzveidību un iekļaujošu izglītību. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija atzīst ES iespējamo lomu iekļaujošās izglītības, it īpaši e-mācību veicināšanā, jo apmācāmie ar invaliditāti Covid-19 pandēmijas laikā saskārās ar daudzām pieejamības problēmām. Taču EESK vēlas uzsvērt, ka darbībā, kas saistīta ar speciālās izglītības skolotāju apmācību, būtu arī jāvērs uzmanība uz skolotāju apmācību vispārējās izglītības iestādēs par to, kā nodrošināt iekļaujošu mācīšanos skolās. Eiropas Komisijai būtu jāveicina vispārēja iekļaujoša izglītība un jāmudina dalībvalstis norīkot speciālās izglītības pedagogus darbā iekļaujošā izglītības vidē. Būtu arī jāanalizē un jāuzlabo noteikums par cilvēkiem ar invaliditāti izglītības sistēmās sniegto karjeras attīstības atbalstu;

4.1.7. iekļaujošās mākslas un kultūras jomās, kā arī sporta un atpūtas aktivitātēs, tostarp tūrismā, stratēģija stiprinās līdzdalību, darbojoties vairākos aspektos, proti, sadarbojoties ar vispārējām un ar invaliditāti saistītām sporta organizācijām, atbalstot mākslinieku ar invaliditāti daiļradi un izmantojot ES līdzekļus, lai padarītu kultūras mantojuma vietas un mākslas pasākumus pieejamākus cilvēkiem ar invaliditāti.

4.1.8. EESK pauž nožēlu par to, ka stratēģija nav pietiekami vērienīga attiecībā uz horizontālās nediskriminēšanas direktīvas pieņemšanu, kas pēdējos desmit gadus tiek bloķēta Padomē. Nav konkrētu plānu šādu bloķēšanu pārvarēt vai ierosināt alternatīvas, ja Padome nespēj panākt vienošanos.

4.1.9. EESK arī uzskata, ka vairāk uzmanības būtu vajadzējis pievērst ar veselību saistītiem jautājumiem. Stratēģijā uzmanība ir vērsta uz Vēža uzveikšanas plānu, ko Komiteja vērtē atzinīgi, taču tā ir ļoti neskaidra attiecībā uz garīgo veselību, ar veselību saistītas informācijas pieejamību un veselības aprūpes sniegšanu cilvēkiem ar invaliditāti, kuri joprojām dzīvo iestādēs.

(7) OV C 97, 24.3.2020., 41. lpp.

(8) OV C 378, 24.12.2013., 8. lpp.

5. Personu ar invaliditāti tiesību veicināšana pasaulē

5.1. Stratēģijas sestais punkts ir veltīts darbībām saistībā ar personu ar invaliditāti tiesību veicināšanu pasaulē. Stratēģijā minētas arī šādas galvenās darbības:

5.1.1. aktīvāka ES datu vākšana par personām ar invaliditāti saistībā ar ES finansētu humāno palīdzību, piemēram, veicinot *Washington Group* īsās aptaujas anketas izmantošanu. Tas ir lielisks priekšlikums, kurā ņemtas vērā EESK iepriekš paustās prasības. Komiteja arī vēlas, lai visās jomās tiktu uzlabota sadalītu datu vākšana, it īpaši par iestādēs dzīvojošiem cilvēkiem. Eiropas Savienībai būtu arī jāatbalsta Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošana un jāveicina tās ratifikācija visā pasaulē;

5.1.2. rīkkopas "Tiesībās balstīta pieeja, ar ko aptver visas cilvēktiesības ES attīstības sadarbībā" atjaunināšana 2021. gadā. Tas būtu jādara ne tikai sadarbībā ar invaliditātes organizācijām Eiropas Savienībā, bet arī ar valstu un vietējām personu ar invaliditāti organizācijām valstīs, kurās šādi ieguldījumi tiek veikti;

5.1.3. sistemātiskas ESAO Attīstības palīdzības komitejas (DAC) invaliditātes rādītāju izmantošanas nodrošināšana, lai izsekotu invaliditātei paredzētus ieguldījumus mērķtiecīgai ES finansējuma uzraudzībai. EESK ļoti atzinīgi vērtē to, ka šis atzinumā SOC/616⁽⁹⁾ paustais ierosinājums ir ņemts vērā.

6. Stratēģijas īstenošana un piemēra rādīšana

6.1. Stratēģijas septītais un astotais punkts veltīts darbībām, kas saistītas ar stratēģijas īstenošanu un to, kā Eiropas Komisija mainīs savu struktūru un darbības veidu, lai to panāktu. Stratēģijā minētas arī šādas galvenās darbības:

6.1.1. ikgadēja viedokļu apmaiņa ar EESK. EESK atzinīgi vērtē to, ka tās iesaistīšanās stratēģijas īstenošanā tiks formalizēta, un labprāt iesaistīsies šajā pastāvīgajā, strukturētajā sadarbībā. Tā arī atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija organizēs regulāras augsta līmeņa sanāksmes starp Eiropas Parlamentu, Padomi un EADD, kurās piedalīsies personas ar invaliditāti pārstāvošas organizācijas;

6.1.2. invaliditātes platformas izveide. Šī platforma aizstās Augsta līmeņa grupu invaliditātes jautājumos. Platforma atbalstīs gan aplūkotās stratēģijas, gan arī valstu stratēģiju īstenošanu invaliditātes jomā. Tajā vienkopus strādās valstu UNCRPD kontaktpunkti, personu ar invaliditāti organizācijas un Eiropas Komisija. Tā būs forums, kurā apspriest ANO novērtējumus par Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanu dalībvalstīs. EESK saista lielas cerības ar šo jauno struktūru, kas sola būt atklātāka un pārredzamāka nekā Augsta līmeņa grupa;

6.1.3. atjaunota cilvēkresursu stratēģija, lai palielinātu darbinieku ar invaliditāti pieņemšanu darbā un karjeras iespējas, tostarp Daudzveidības un integrācijas birojs, kas pārraudzīs daudzveidību un integrāciju veicinošu darbību izstrādi un īstenošanu visās Eiropas Komisijas struktūrās. EESK uzskata to par vienu no daudzsološākajām stratēģijas darbībām un pauž cerību, ka tās rezultātā patiešām palielināsies cilvēku ar invaliditāti pieņemšana darbā ES iestādēs. EESK arī ar gandarījumu konstatē, ka Eiropas Komisija atjauninās EPSO mērķtiecīgo saziņas un informēšanas stratēģiju un pastiprinās visu Eiropas Komisijas dienestu vadītāju ziņošanu par daudzveidību un saprātīgiem pielāgojumiem cilvēkiem ar invaliditāti;

6.1.4. visu Eiropas Komisijas audiovizuālās komunikācijas un grafiskā dizaina pakalpojumu pieejamības uzlabošana līdz 2023. gadam. EESK atzinīgi vērtē šo darbību un aicina Eiropas Komisiju sadarboties ar pieejamības ekspertiem, lai nodrošinātu augstāko iespējamo pieejamības līmeni;

6.1.5. piekļūstamības nodrošināšana visās jaunizmantotajās Eiropas Komisijas ēkās. Eiropas Komisija arī nodrošinās, ka tās pasākumu norises vietas ir piekļūstamas un ka visas Eiropas Komisijas ēkas līdz 2030. gadam atbilst Eiropas pieejamības standartiem. EESK mudina Eiropas Komisiju obligāti izpildīt šo solījumu;

6.1.6. datu, tostarp administratīvo datu vākšanas stratēģijas izstrāde, sniedzot attiecīgus norādījumus dalībvalstīm un analizējot esošos datu avotus un rādītājus. EESK uzsver, ka ir jāvāc sadalīti dati, iespējams, izmantojot *Washington Group* īso jautājumu kopumu, kā jau minēts stratēģijā;

⁽⁹⁾ OV C 97, 24.3.2020., 41. lpp.

6.1.7. satvara publicēšana aplūkotās stratēģijas mērķu un darbību uzraudzībai, pēc tam izstrādājot jaunus invaliditātes rādītājus un 2024. gadā publicējot ziņojumu par stratēģiju, kurā izvērtēta pašreizējā situācija un, ja vajadzīgs, atjaunināti tās mērķi un darbības. EESK un it īpaši EESK Invaliditātes grupa ir gatava atbalstīt Eiropas Komisiju šī satvara izstrādē kopā ar personu ar invaliditāti organizācijām. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir noteikts datums īstenošanas ziņojumam, kas ieplānots tā, lai Eiropas Komisija varētu novērst jebkādas nepilnības stratēģijas darbības laikā.

Briselē, 2021. gada 7. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG
